

Định hướng giáo dục đạo Phật cho tuổi trẻ

ISSN: 2734-9195 10:30 26/08/2026

Thanh thiếu niên đến với Phật pháp không phải để trở thành những nhà nghiên cứu uyên bác hay học giả chuyên sâu, mà là để rèn giũa tư duy phản biện, nuôi dưỡng sự năng động, linh hoạt và khả năng thấu suốt thực tại.

Mục lục bài viết

- Góc nhìn hiện tại về các kế hoạch giáo dục Phật giáo cho giới trẻ Việt Nam
- Sự cần thiết của giáo dục Phật giáo và những thách thức đặt ra cho thế hệ trẻ
- Bồ-đề tâm, tính linh hoạt và nền tảng giáo dục Phật giáo cho giới trẻ
- Tinh thần vô ngã, kinh tạng và mục đích học Phật của tuổi trẻ

1. Góc nhìn hiện tại về các kế hoạch giáo dục Phật giáo cho giới trẻ Việt Nam

Phật giáo Việt Nam đang trải qua những biến chuyển và thử thách chưa từng có trong lịch sử. Từ những nghi lễ thường nhật cho đến tang lễ, lễ cưới, nhiều mô hình đang vô tình bị cuốn theo xu hướng rập khuôn, khiến những giá trị tâm linh truyền thống của người Việt dần phai nhạt. Thêm vào đó, dưới ảnh hưởng của lối sống tiêu thụ cùng những áp lực ngoại cảnh, đời sống tâm linh đôi khi vô tình rơi vào sự lệch chuẩn vì thiếu vắng nền tảng Phật pháp căn cốt.

Hệ quả là, những trăn trở ấy tiếp tục hằn lên các kế hoạch giáo dục Phật giáo dành cho thế hệ trẻ. Khi nhìn ngắm giới trẻ Việt Nam hôm nay - dù ở trong nước hay nơi hải ngoại xa xôi - chúng ta thấy hiện lên hai hình ảnh mang tính biểu tượng, tưởng chừng song song nhưng lại cùng giao nhau tại một điểm chung: áp lực của xã hội tiêu thụ.

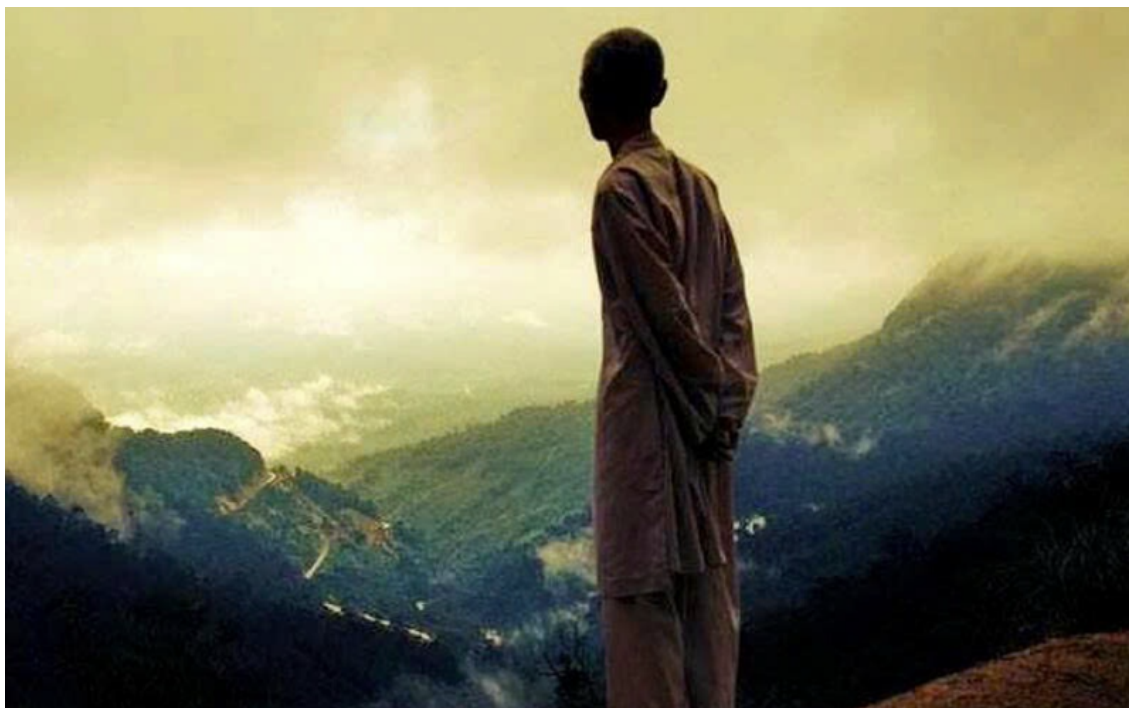
Hai đường thẳng biểu tượng ấy chính là hành trình trưởng thành của tuổi trẻ trong nước và kiều bào hải ngoại. Dù cùng tiếp cận với các phương thức giáo dục hiện đại mang hơi hướng phương Tây, các em lại đang đứng trong những

không gian xã hội rất khác nhau. Ở trong nước, sự định hướng đôi khi bị chi phối bởi những áp lực hành chính, thể chế hơn là sự nương theo dòng chảy tự nhiên của tâm thức. Sự gượng ép ấy tựa như bước đi giữa chốn bùn lầy, khiến các em chới với, khó tìm được một điểm tựa vững chãi để cất bước.

Không ít bạn trẻ Việt Nam đang đối diện với nguy cơ bứt rứt, lạc hướng giữa dòng đời; và thực tế, một bộ phận không nhỏ đã thực sự mất đi phương châm sống. Giới trẻ phật tử trong nước cũng không ngoại lệ, và hành trình tìm lại ánh sáng định hướng chưa bao giờ là điều dễ dàng.

Trong khi đó, giới trẻ gốc Việt ở hải ngoại lại đối mặt với một thử thách khác: vì vô tình hay hữu ý mà dần xa rời cội nguồn quê hương, để rồi định hình bản ngã chủ yếu khi bước vào ngưỡng cửa đại học. Nói cách khác, văn hóa và lối sống của các bạn trẻ Việt kiều không hẳn bị xóa nhòa, mà đang trải qua một quá trình thích nghi và hòa nhập đầy thử thách.

Giống như cây quýt phương Nam khi đem trồng trên đất phương Bắc, vị ngọt có thể đổi thay, mùa màng có thể khác lạ, tất cả đều tùy thuộc vào sự chuyển hóa của thổ nhưỡng và khí hậu bên đời.

Ảnh: unitedbuddhist.org

2. Sự cần thiết của giáo dục Phật giáo và những thách thức đặt ra cho thế hệ trẻ

Giới trẻ trong nước tựa như những cội cây còn bám sâu vào lòng đất mẹ quê hương. Thế nhưng, sức hút mạnh mẽ từ các luồng văn hóa ngoại lai cùng nhịp

sống phát triển chóng mặt đôi khi tạo ra áp lực lớn, tiềm ẩn nguy cơ làm bứt rứt cả một hệ giá trị truyền thống. Đáng buồn thay, nhiều bạn trẻ ngày nay lại biết quá ít về câu chuyện của gia đình mình - về những nhọc nhằn cha mẹ đã đi qua, hay cách ông bà trao truyền những giá trị tâm linh phổ quát của nhân loại qua đâu bề cuộc đời.

Nhiều người vẫn tin rằng giới trẻ Phật tử trong nước đang nỗ lực bám lấy cội rễ tâm linh để vươn lên. Thế nhưng, sự thiếu vắng trách nhiệm và tầm nhìn định hướng từ những người gánh vác vai trò dẫn dắt - trong cả đời sống tâm linh lẫn giáo dục - đôi khi lại giống như một người thầy thuốc bất lực trước vết thương của bệnh nhân, chỉ biết cho dùng thuốc ngủ để tạm quên đi những cơn đau nhức thể xác lẫn tâm hồn.

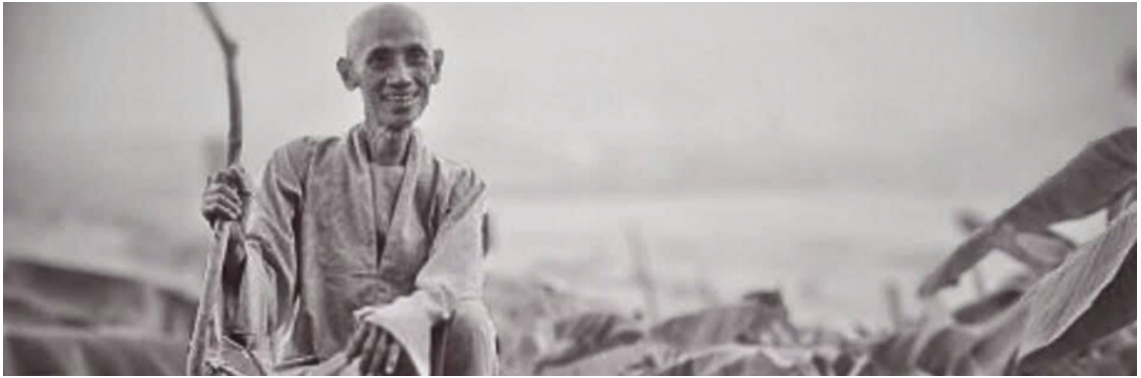
Sự hụt hẫng trong phương pháp giáo dục và dẫn dắt ấy chính là nỗi niềm trăn trở của thời đại. Giới trẻ hôm nay khát khao biết bao một ngọn đèn soi đường, một nền giáo dục đúng đắn để tự tay hoạch định tương lai. Mặt khác, dưới áp lực của các lăng kính hành chính, không gian sinh hoạt của thanh thiếu niên đôi khi bị khép kín, việc truyền dạy Phật pháp bị giới hạn trong những khuôn phép và không được phép lan tỏa rộng rãi ra ngoài “cổng chùa”.

Nơi sau lũy tre hay cánh cổng già lam ấy, các em đôi khi chỉ được dạy về vô thường và vô ngã dưới một góc độ khô cứng: không phải như một triết lý soi sáng dòng chảy sinh tồn, sự vận động tự nhiên của đất trời, mà lại hiện lên như một bức tranh bi quan, xám xịt về cuộc đời - nơi chỉ có sự tẻ nhạt, già nua và nỗi kiệt quệ trước những thành bại được - mất bóp nghẹt cả ý chí vươn lên.

Trong một xã hội mà các giá trị tâm linh truyền thống lung lay, một bộ phận giới trẻ ở các đô thị lớn đang vô tình định hình lối sống dựa trên hào quang quyền lực của gia đình, hoặc nương mình vào dòng tiền tài không chân chính. Số khác lại vùi đầu vào học tập và làm việc lao lực chỉ để mưu sinh trở thành những “nô lệ hiện đại” trung thành thắm lặng của guồng quay cơm áo. Vẫn còn đó những mảnh đời kém may mắn, mang thân phận thiệt thòi, phải gồng mình chịu đựng sự nghèo khó và lạc hậu trong tủi hờn.

Chính giữa khoảng tối ngất nghèo ấy, sự hiện diện bền bỉ của phong trào “*Gia Đình Phật Tử*” (GDPT) đã trở thành chiếc nôi ấm áp quy tụ tuổi trẻ, dìu dắt các em tìm lại những lý lẽ sống cao đẹp. Đây thực sự là một thách thức không nhỏ trong xã hội, bởi những tư tưởng vụ lợi đôi khi xem sự trong sáng ấy là một “*mối đe dọa*” khó bề sai khiến cho những tham vọng cá nhân. Vì thế, sẽ là một sự ảo tưởng vô cùng ngây thơ khi cho rằng: “*Chúng ta chỉ cần tập hợp giới trẻ lại để dạy giáo lý, còn thế giới bên ngoài ra sao các em không cần biết đến.*” Ẩn dụ ấy chẳng khác nào đem những chú hươu hiền lành vào một căn phòng kín, để

mặc bầy mãnh thú dễ bề dòm ngó.

Ảnh tư liệu

3. Bồ-đề tâm, tính linh hoạt và nền tảng giáo dục Phật giáo cho giới trẻ

Dĩ nhiên, đất nước luôn cần thế hệ trẻ để vươn mình phát triển. Tôn giáo cũng vậy, rất cần nguồn năng lượng của tuổi trẻ để thực hiện những sứ mệnh cao đẹp, mang lại lợi ích thiết thực cho chính các em, cho chúng sinh và cho cuộc đời, cả trong hiện tại lẫn tương lai.

Nhìn từ lăng kính này, giáo dục Phật giáo không chỉ đơn thuần là việc kéo các em vào bốn bức tường tĩnh mịch của ngôi chùa cốt để cách ly khỏi những quán rượu, câu lạc bộ đêm hay những cám dỗ phù hoa bên ngoài. Nền tảng cốt lõi của giáo dục Phật giáo chính là rèn giũa đạo đức, bồi đắp các giá trị luân lý và tri thức tâm linh.

Nói về việc rèn giũa đạo đức, tuyệt đối không có chỗ cho sự tẩy não hay áp đặt những giáo điều cứng nhắc. Nghĩa là, đừng đến bên thanh thiếu niên và liên tục ra lệnh: *“Không được làm điều này, không được làm điều nọ!”* Tuổi trẻ có quyền trải nghiệm và thích ứng với nhịp đập của thời đại. Thế nhưng, điều quan trọng là làm sao để các em không rơi vào cạm bẫy của những trào lưu độc hại, không đánh mất nguyên tắc chỉ đạo, giá trị cốt lõi và sự tỉnh thức khi đứng trước muôn vàn ngã rẽ của cuộc đời.

Vì thế, điều chúng ta cần thiết lập là một không gian an toàn, uyển chuyển và đầy sinh động. Không gian an toàn ấy chính là Bồ-đề tâm (bodhichitta). Sự uyển chuyển và năng động chính là tinh thần vô ngã và vô trụ của các bậc Bồ Tát - một tâm thức *“không dính mắc, không lưu giữ và không phân biệt đối với bất kỳ hiện tượng hay ý niệm nào”*. Chúng ta hãy cùng suy ngẫm sâu hơn về hai giá trị này.

Lớn lên giữa những đô thị phồn hoa, bước chân vào giảng đường đại học rồi đi đến một cuộc sống ổn định, đôi khi người trẻ ít có cơ hội chạm tay vào nỗi thống khổ của những mảnh đời kém may mắn nơi các vùng sâu vùng xa, hay những góc khuất ít người ngoảnh nhìn. Sự thiếu thốn trải nghiệm về nỗi đau của đồng loại dễ dẫn đến việc hoài nghi bản chất cuộc sống, khiến các em khó thấu hiểu được khát vọng sống chân chính.

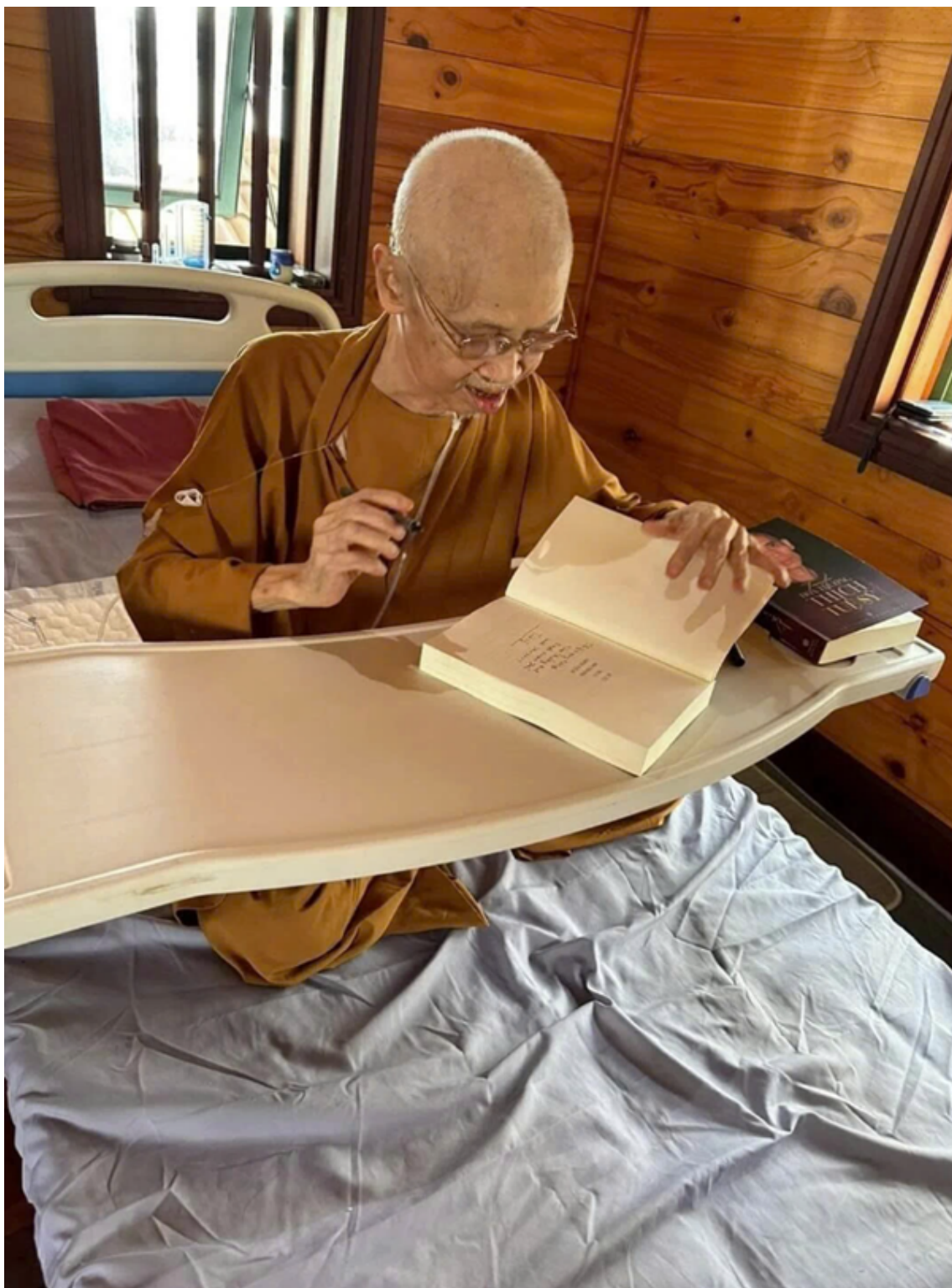
Do đó, mang Phật giáo đến với tuổi trẻ chính là tiếng gọi đánh thức các em dấn thân vào hiện thực cuộc đời, để từ đó khơi nguồn Bồ-đề tâm trong sâu thẳm tâm thức:

“Nơi nào có hiểm nguy, tôi nguyện là nhịp cầu đưa đến bến bờ an vui; nơi nào có tăm tối, tôi nguyện là ngọn đèn soi sáng.”

Đối với một số người, đó có thể là một khát vọng xa vời, thậm chí là lời nói sáo rỗng. Nhưng đối với tuổi trẻ, đó chính là nền tảng kim cương (vajra ground) - một điểm tựa vững chãi để các em tự tay hoạch định hướng đi cho cuộc đời mình và neo giữ những giá trị chân thật nhất.

Về tính uyển chuyển và năng động, điều đó đòi hỏi một tâm hồn rộng mở, không bị giam hãm trong chiếc hộp chật hẹp của những định kiến hay khuôn mẫu truyền thống khép kín. Nói cách khác, tuổi trẻ cần được nuôi dưỡng trong tư thế luôn sẵn sàng cất cánh, bước chân đến bất cứ đâu trên trái đất này - nơi những nỗi khổ niềm đau cần được thấu cảm chân thành, và hạnh phúc đích thực cần được nếm trải.

Theo một ý nghĩa nào đó, sự linh hoạt ấy chính là tinh thần phiêu lưu dấn thân. Đáng tiếc thay, cuộc sống đô thị đôi khi vô tình dập tắt tinh thần mạo hiểm của tuổi trẻ, để rồi chỉ khơi dậy thứ “*du lịch thụ động*” - nơi người ta tìm kiếm những cảm giác mới lạ, hào nhoáng chỉ để thỏa mãn những vị giác nhàm chán của nhịp sống thường nhật.

Ảnh tư liệu

4. Tinh thần vô ngã, kính tụng và mục đích học Phật của tuổi trẻ

Tinh thần vô ngã và bản chất “vô trụ” - một tâm thức “không dính mắc, không lưu giữ và không phân biệt đối với bất kỳ hiện tượng hay ý niệm nào” của các bậc Bồ Tát - mở ra cho chúng ta những góc nhìn thật phóng khoáng. Điều đó có nghĩa là không bám chấp vào thế gian cũng chẳng câu nệ Niết-bàn; đó là sự tự

do nội tại, không bị trói buộc bởi bất kỳ khuôn mẫu truyền thống cũ kỹ nào.

Tuổi trẻ cần học cách sống với một trái tim rộng mở và sự khoan dung độ lượng, biết tự mình đánh giá các giá trị văn minh nhân loại, từ đó lựa chọn một hướng đi hài hòa, tiếp nối dòng chảy chung của thời đại - dẫu cho có muôn vàn khác biệt về tín ngưỡng, phong cách thực hành hay những đáng về đời thường khác nhau.

Bên cạnh đó, để nuôi dưỡng giá trị đạo đức và tri thức tâm linh cho thế hệ trẻ, việc tiếp cận kho tàng kinh điển là điều vô cùng thiết yếu. Tam Tạng Kinh Điển chứa đựng một nguồn trí tuệ vô tận. Nơi đó, những lời dạy nền tảng của đức Phật về bản chất của khổ đau và hạnh phúc, về các quy luật tự nhiên, xã hội và tâm lý học đã được khai mở qua bao thời đại, trải dài trên nhiều vùng đất với các truyền thống phong phú.

Dẫu lịch sử nhân loại từng chứng kiến biết bao học thuyết sinh thành rồi biến mất, bị vượt qua hay được hồi sinh trong hình hài biến dạng, thì lời dạy của đức Phật về quy luật vô thường vẫn đứng vững ngàn đời. Vấn đề cốt lõi khi truyền trao Phật pháp không nằm ở việc giáo lý ấy có bị lỗi thời hay không, mà ở chỗ nội dung và phương pháp truyền đạt có chuẩn xác, có chạm đến nhịp đập của cuộc sống hiện tại hay không.

Thanh thiếu niên đến với Phật pháp không phải để trở thành những nhà nghiên cứu uyên bác hay học giả chuyên sâu, mà là để rèn giũa tư duy phản biện, nuôi dưỡng sự năng động, linh hoạt và khả năng thấu suốt thực tại.

Học Phật, vì thế, chưa bao giờ là chiếc áo bó buộc hay cản trở tri thức thế tục; tri thức Phật giáo và tri thức trần thế luôn có thể dung hợp nhịp nhàng. Điểm khác biệt duy nhất là khi bước vào đạo pháp, chúng ta bắt đầu từ chính thực trạng khổ đau của con người để thấu nhận và trân quý hạnh phúc đích thực. Hai nguồn năng lượng lớn lao: Từ bi (tình yêu thương sâu rộng) và Trí tuệ (sự thấu tỏ chân lý) sẽ chấp đôi cánh vững chãi cho tuổi trẻ, nâng đỡ và nuôi dưỡng các em trên hành trình khám phá không gian vô tận của cuộc đời.

Nguyễn văn Anh ngữ:

The Current Thinking About Buddhist Education Plans For Vietnamese Youth - The Most Venerable Thich Tue Sy Vietnamese Buddhism is witnessing a turmoil and crisis unprecedented in its history. Organizational models and everyday ceremonies, from funerals to weddings, are hastily trying to copy the Western models, which undermine Vietnamese spiritual traditions.

Additionally, under the impact of consumerist society, the pressure of political power gives rise to negative consequences. This morbid standpoint results from a secular and religious doctrine that lacks a basic foundation in Buddhism.

That course, in turn, has a negative impact on Buddhist education plans for Vietnamese youth. Today, when talking about Vietnamese youth (in Vietnam and abroad), perhaps one can construct two figurative parallels that intersect at the point of consumerist society. These two figurative parallels are the development of the youth in Vietnam and abroad.

Even though youth, both in Vietnam and abroad, have been educated based on a Western educational model, they exist in different social institutions. In Vietnam, the education of youth is based on political power rather than following a natural growth trend. This artificial difference is like living in a mud puddle, not knowing where to find a real place to gain enough footing to escape. Vietnamese youth are being uprooted, and face a great risk of losing their life's direction; some have indeed already lost their life's direction.

The Buddhist youth in Vietnam are no exception, and it is not easy to overcome this loss of direction in life. Here, the emphasis on the loss of direction is from the standpoint of Vietnam as a nation. The Vietnamese youth abroad have either temporarily or permanently forgotten their Vietnamese origins, so their direction in life is determined primarily when entering college age. In other words, overseas Vietnamese youths do not have their life direction and culture entirely eradicated, but are in a state of acclimatization and assimilation (into their new environment).

When tangerine seeds from the South are planted in the land of the North, they could be sweeter, they could be more sour, or the crop could be meager because of an inappropriate climate and soil. Vietnamese youth in the home country are like the trunk of a tree that still has its indigenous roots. The drive to survive and to grow rapidly means the attraction for development from external forces; this could bring the risk of uprooting the entire tree.

The majority of Vietnamese youths today know very little about their family's personal past, about their parents, or ancestors. They don't know how their parents fell in love with each other, or what their thinking is about the universal spiritual values of mankind. One can believe that Buddhist youth in Vietnam are still trying to cling to traditional roots to grow.

The lack of obligation and responsibility or a lack of awareness about the direction of modern society by those who are in leadership roles, in both spiritual and educational settings, are like a doctor who does not know any better therapy for an illness, and just gives sleeping pills so the patient will forget their aches. Further, the lack of proper education and leadership is the ache and agony of the times. The youth currently need proper education and leadership in order to plan for a better direction and future in life.

On the other hand, due to political pressures, youths need to be gathered into institutions which protect the regimes since teaching Buddhism to young people is controlled and not allowed to spread beyond the 'temple gates'. Inside the gates, youths are taught the meaning of impermanence and no-true-identity (selflessness), not as a philosophy of knowledge campaigning for survival, nor the development and destruction of natural processes as well as society, but as an overall pessimistic picture of life, one that is filled with hopelessness, aging, and exhaustion with the successes and failures that have thwarted the will.

In a society where traditional spiritual values are decaying, some youth in large urban areas are acting out based on the political power of their parents, or with the illicit money of their parents. Others study and work hard just to make ends meet—these are modern slaves loyal to the wealthy boss. Others, doomed to poverty status and illiteracy, endure humiliating poverty and backwardness.

In that dire situation, the presence of the Vietnamese Buddhist Youth Association (GĐPT) gathers the youths, to guide and nurture them to find meaningful reasons for better living for themselves. It is really a challenge in society, because the politically powerful feel that they are as a threat that can't be manipulated to serve their dark ambition. Because of that dark ambition, sometimes those with political power are willing to sacrifice their country for their own desire for power. Thus, it is, of course, an illusion to say, "We gathered the youth to teach religious doctrine, and they do not need to know anything else." A metaphor is just like deer being herded into a room for the tiger to easily target.

Of course, the country needs its youth in order to develop. Religion also needs youth to carry out its missions and doctrines that are beneficial to the youth themselves, other beings, and society, both in the present and in the future. According to this skeptical perspective, Buddhist education for youth is not only for the purpose of luring them into the four walls of the temple to insulate them from pubs, nightclubs, and other depraved, tempting environments. However,

the foundation of Buddhist education is about moral training, developing ethical values and spiritual knowledge.

First, let's talk about ethics training. Here, there is absolutely no brain-washing or stuffing the youths with dogmatic religious doctrines. That means, do not tell young people, “Do not to do this, do not to do that.” Youths can do anything, if they find themselves adapting to the times. But also don't let the youth fall into the trap of harmful elements of the era, or deflect and abandon their guided principles, core values and awareness when they interact with different movements of the current era. Thus, one must establish a safe space, mobile and dynamics. That safe space is bodhichitta. The mobility and dynamics are the selflessness and non-abiding (no-abode or “non-stationary”) of the Bodhisattva.

We need to address more about these two points. Growing up in prosperous cities, and then stepping into society with a proper higher education, and a stable life, some youths rarely have direct contact with the suffering of other young people in remote or unknown lands. The lack of empathy for the suffering of fellow human beings leads to the lack of knowledge of the essence of life; they can not understand the core significance of aspirations for life. Thus, bringing Buddhism to youths mean asking our youths to confront the reality of life, of existential survival, that is, to develop and arise their bodhichitta: “Wherever there is danger, I vow to be the means to reach the safe haven.

Wherever there is darkness, I vow to be the guiding light.” This may be a farfetched aspiration, even a cliché for some people. But it is the vajra ground, the diamond foundation, for the youth themselves to plan their own life direction, and self-regulate their real core values for their own lives. Regarding mobility and dynamics, which means to be open-minded, and not being confined in a narrow social space, and being able to have more foresight, beyond prejudices and the closed traditional society in which we live.

In particular, youth are taught to always be in ready to take off; set foot in anywhere, any place on this earth, where suffering would be experienced more realistically, real happiness would be tasted. In a sense, such mobility and dynamics are synonymous with adventure. Since living in urban areas is considered stable, mankind has extinguished the adventurous minds of the youths; on the other hand, it has aroused tourist characteristics where adults seek new tempting pleasures to add variety to their everyday tastes.

The spirit of selflessness and the “non-abiding” nature of the Bodhisattva has many different viewpoints. It means not to become attached either to the world or Nirvana. It is the liberal spirit, not tied to any traditional values. Youths need to learn to live with the spirit of openness and tolerance, to self-assess the value of human civilization, to choose appropriate personal direction that demonstrates harmonious development with all of human civilization, despite differences of beliefs, practices and viewpoints, and even different demeanors in everyday life activities. Regarding the development of the youth’s moral value and spiritual knowledge, here we emphasize learning of the canonical scriptures. The Tripiṭaka or the Three Baskets of Sacred Texts, hold an immense wealth of knowledge and wisdom.

Based on the fundamental teachings of the Buddha on the value of life, the nature of suffering and happiness, in which a lot of laws of nature, society, psychological factors, linguistics have been disclosed through the ages in many geographical areas in different traditions. However, we also know that, in the entire history of human civilizations, those that still exist and those that have disappeared, not a single theory goes without being tested or without ever being surpassed by later finding. There are theories that existed in the past and were eliminated forever. There are theories that have been surpassed and then revived.

But there are very few theories that are revived without being changed or transformed or deformed-- deformed to the point that when compared with the past, it sounds monstrous. The teachings of the Buddha affirm the law of impermanence, so the problem when teaching Buddhism is whether the content and level are proper and appropriate or not, rather than the issue being whether or not the Teachings of Buddha are overtaken and eliminated.

Our young people study Buddhism not to become researchers of Buddhism or Buddhist scholars, but to study and practice critical thinking skills, to be dynamic, flexible, and have the ability to look into the nature and reality of life. Therefore, studying Buddhism does not hinder learning of secular education; Buddhist knowledge does not conflict with mundane knowledge. The only difference is when studying Buddhism we begin with the actual situation of human suffering in order to realize true happiness. Compassion (love) and Wisdom (truth) will give young people the wings to support and nurture them throughout their search in the endless space of life.

Tác giả: **Thiền sư Thích Tuệ Sỹ**

Chuyển ngữ: **Thích Vân Phong**

Nguồn: <https://unitedbuddhist.org>